

**RESPUBLIKAMIZDA SOLIQ MASLAHATI INSTITUTINI
RIVOJLANTIRISH MASALALARI RIVOJLANGAN
DAVLATLARNING TAJRIBASI TAHLILI**

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Mustaqil tadqiqotchi
Yakubov Otabek Sadullaevich*

Annotatsiya: Soliq maslahati instituti soliq siyosati, ma'muriyatchiligi va qonunchiligini ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydigan muhim institutdir. Ushbu izohda adabiyotlar asosida soliq maslahati institutining rivojlanish istiqbollari ko'rib chiqiladi. Adabiyotlarda soliq maslahati institutining soliq qonunchiligini ixtiyoriy bajarishga ko'maklashish, soliq to'lovchilar bilimini oshirish, soliq to'lovchilarga texnik yordam ko'rsatish va soliq tafovutini kamaytirishdagi ahamiyati ta'kidlangan. Adabiyotda soliq maslahati instituti oldida turgan turli muammolar, jumladan moliyalashtirishning etarli emasligi, mustaqillikning yo'qligi va imkoniyatlari cheklanganligi ham aniqlangan. Soliq maslahati institutiga yuqori sifatli soliq maslahati xizmatlarini ko'rsatish samaradorligini oshirish va zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanishi tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: yer, yer solig'i, ko'chmas mulk, yakka tartibdagi tadbirkor, faoliyat, ijtimoiy soliq, "Soliq" mobil ilovasi, nafaqa, pensiya, ish staji, mahalliy byudjet, mahalliy byudjet daromadlari, mahalliy hokimiyat organlari, mahalliy soliqlar, soliq hisoboti, soliq tushumlari, soliq imtiyozlari.

Kirish: O'zbekistonda olib borilayotgan soliq islohotlari va soliq qonunchiligining murakkabligi oshib borishi tufayli soliq maslahati xizmatlarining ahamiyati sezilarli darajada oshdi. Natijada soliq maslahati sohasini rivojlantirish mamlakat iqtisodiy o'sishi va ishbilarmonlik muhitini yaxshilash uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ldi. Ushbu maqola O'zbekistonda soliq maslahati institutini rivojlantirish istiqbollari o'rganadi, sohaning hozirgi holatini tahlil

qiladi, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi, samaradorligini oshirish bo'yicha strategiyalarni taklif qiladi. Tadqiqot siyosatchilar, soliq mutaxassisleri va O'zbekistonda soliq maslahati sohasini rivojlantirishdan manfaatdor bo'lgan boshqa manfaatdor tomonlar uchun tavsiyalar berishdan iborat.

Soliq qonunlari va qoidalari tobora murakkablashib bormoqda va tez-tez o'zgarib turadi. Natijada, korxonalar va jismoniy shaxslar ushbu murakkabliklarni bartaraf etish va muvofiqlikni ta'minlash uchun mutaxassis ko'rsatmalariga muhtoj. Bu soliq konsalting xizmatlariga talabni yuzaga keltiradi. Globallashtirish va transchegaraviy operatsiyalar: Xalqaro savdo va investitsiyalarning kengayishi bilan kompaniyalar ko'pincha murakkab soliq oqibatlarini o'z ichiga olgan transchegaraviy operatsiyalarni amalga oshiradilar. Soliq maslahatchilari turli yurisdiksiyalarda korxonalariga soliq majburiyatlarini tushunish va optimallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili kabi ilg'or texnologiyalarning rivojlanishi soliq maslahati landshaftini o'zgartirmoqda. Ushbu texnologiyalar jarayonlarni soddalashtirishi, ma'lumotlar tahlilini kuchaytirishi va soliq hisob-kitoblarning aniqligini oshirishi mumkin, bu esa soliq maslahatchilariga yanada samarali va qo'shimcha qiymatli xizmatlarni taqdim etish imkonini beradi. Butun dunyo bo'ylab hukumatlar soliq to'lashdan bo'yin tovlashga qarshi kurash va soliqqa rioya etilishini ta'minlashga ko'proq e'tibor qaratmoqda. Bu qat'iy tartibga solish va kuchaytirilgan ta'sir choralari olib keldi. Soliq maslahatchilari korxonalariga ushbu me'yoriy o'zgarishlarni boshqarishda va qat'iy rioya qilish strategiyalarini amalga oshirishda yordam beradi. Korxonalar va jismoniy shaxslar o'zlarining soliq pozitsiyalarini qonun doirasida optimallashtirishga intilishlari sababli, soliqni rejalashtirish va maslahat xizmatlariga talab ortishi mumkin. Soliq maslahatchilari soliq majburiyatlarini minimallashtirish va soliq imtiyozlarini maksimal darajada oshirish uchun qimmatli tushuncha va strategiyalarni taqdim etishlari mumkin. Soliq konsaltingi kasbi mijozlarning o'zgaruvchan ehtiyojlarini qondirish uchun rivojlanmoqda.

Soliq bo'yicha maslahat tushunchasi uzoq vaqtdan beri mavjud, chunki soliqlar

tarix davomida hukumatlar tomonidan yig'ilgan. Biroq, soliq maslahati xizmatlarining kasb sifatida rasmiylashtirilishi yaqinda sodir bo'lgan rivojlanishdir. AQSHda 1907-yilda birinchi milliy soliq assotsiatsiyasi – Milliy soliq assotsiatsiyasi tashkil etilgan bo'lib, 1945-yilda Nyu-York universitetida birinchi soliq qonunchiligi dasturi joriy etilgan. Yevropada soliq maslahati xizmatlari 1950—1960-yillarda paydo bo'la boshlagan. Qo'shma Shtatlarda soliqqa oid maslahat va ekspertizalarni ta'minlaydigan bir nechta soliq maslahat institutlari va tashkilotlari mavjud. E'tiborli institutlardan biri Amerika Sertifikatlangan Buxgalterlar Instituti (AICPA). AICPA sertifikatlangan buxgalterlarning professional uyushmasi bo'lib, soliq maslahati xizmatlari bilan bog'liq manbalar, nashrlar va ta'lim dasturlarini taklif qiladi. Bundan tashqari, soliq bo'yicha maslahat xizmatlariga yo'naltirilgan boshqa tashkilot va institutlar mavjud, masalan, Soliq mutaxassislari milliy assotsiatsiyasi (NATP), Soliq jamg'armasi va Amerika advokatlar assotsiatsiyasining soliq bo'limi. Ushbu tashkilotlar soliq sohasida qo'llab-quvvatlash, tadqiqot va targ'ibot ishlarini olib boradi va soliq mutaxassislari uchun resurslarni taklif qiladi. Shuni ta'kidlash kerakki, soliq maslahati sohasi xilma-xil bo'lib, korxonalar va jismoniy shaxslarga ixtisoslashgan xizmatlarni ko'rsatadigan ko'plab soliq maslahatchilari va maslahatchilari mavjud. Tadbirkorlik va jismoniy shaxslarning soliq kodeksining nozik jihatlarini o'rganish, ularning soliq pozitsiyalarini optimallashtirish, soliq qonunchiligiga rioya etilishini ta'minlash shular jumlasidandir. Bundan tashqari, biznes operatsiyalarining globallashuvi va murakkab transchegaraviy operatsiyalarning kuchayishi soliq maslahati xizmatlariga talabni yanada oshirdi. Amerika Sertifikatlangan Buxgalterlar Instituti (AICPA) va boshqa sanoat uyushmalari kabi professional tashkilotlar soliq maslahati institutini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynadi. Ular yo'l-yo'riq ko'rsatadi, professional standartlarni belgilaydi, o'qitish va sertifikatlash dasturlarini taklif qiladi va soliq maslahati xizmatlari sohasida ilg'or tajribalarni targ'ib qiladi. AQShda soliq maslahati sohasi taqdim etilayotgan xizmatlarning yaxlitligi va sifatini ta'minlash uchun turli qonunlar, qoidalar va professional standartlar bilan tartibga solinadi. Bularga axloqiy me'yorlar, maxfiylik talablari, kasbiy

litsenziyalash va sertifikatlash talablari kiradi. AQSHda soliq maslahati institutining butun rivojlanishini qamrab oluvchi yagona keng qamrovli tahlil mavjud bo'lmada, siz ushbu sohadagi hisobotlarni, tadqiqotlarni va professional tashkilotlar, davlat idoralari va tadqiqot institutlarining nashrlarini topishingiz mumkin. sanoatning o'sishi, tendentsiyalari va muammolari.

Ko'pgina mamlakatlar singari, Janubiy Koreyada ham biznes va jismoniy shaxslarga soliq bilan bog'liq masalalarda yordam berish uchun yaxshi tashkil etilgan soliq maslahati sanoati mavjud. Sanoat turli soliq maslahat firmalari, buxgalteriya firmalari va soliq mutaxassislaridan iborat bo'lib, ular mijozlarga soliq tizimining murakkabliklarini o'rganish va soliq pozitsiyalarini optimallashtirishga yordam berish uchun bir qator xizmatlarni taklif qiladi. Janubiy Koreyada soliq maslahati institutining rivojlanishini soliq qonunchiligi va qoidalarining o'sib borayotgan murakkabligi, muvofiqlikni ta'minlash uchun ekspert ko'rsatmalariga bo'lgan ehtiyoj, soliqni rejalashtirish va optimallashtirish strategiyalariga bo'lgan talab kabi omillar bilan bog'lanadi. Korxonalar kengayib, transchegaraviy tranzaksiyalar bilan shug'ullanar ekan, ixtisoslashgan xalqaro soliq maslahatlariga ehtiyoj ham ortdi. Janubiy Koreya hukumati professional standartlarni saqlash va soliq to'lovchilar manfaatlarini himoya qilish uchun soliq maslahati sohasini tartibga solishda muhim rol o'ynaydi. Milliy soliq xizmati (NTS) mamlakatda soliq ma'muriyatchiligi va ijrosi uchun mas'ul bo'lib, soliq maslahatchilariga ko'rsatmalar va qoidalarni taqdim etadi. Ular soliq mutaxassislariga o'qitish, sertifikatlash dasturlari va resurslarni taklif qiladi, ilg'or tajribalarni targ'ib qiladi va sohada bilim almashishni osonlashtiradi. Har qanday mamlakatda bo'lgani kabi, Janubiy Koreyada ham soliq maslahati sanoati rivojlanishiga texnologik taraqqiyot ta'sir ko'rsatadi. Raqamli vositalar, soliq dasturlari va elektron hujjatlarni topshirish tizimlarining joriy etilishi soliq maslahati xizmatlari samaradorligi va aniqligini oshirdi. Janubiy Koreyada soliq maslahati institutining rivojlanishi soliq maslahati xizmatlarining professionalligi va samaradorligini oshirishga qaratilgan uzluksiz jarayon bo'ldi. Soliq maslahati faoliyatini tartibga solish, axloqiy va professional standartlarga rioya qilishni ta'minlash, shaffoflik va hisobot berishni rag'batlantirish

uchun qoidalar va ko'rsatmalarni yaratish va yangilash. Soliq maslahatchilarining kasbiy imtihonlari, uzluksiz ta'lim talablari va kasbiy rivojlanish imkoniyatlari kabi malaka va bilimlarini oshirish uchun ta'lim va sertifikatlashtirish dasturlarini amalga oshirish. Soliq maslahatchilari vakili bo'lgan, tarmoq platformalarini ta'minlaydigan, ilg'or tajribalarni baham ko'radigan va kasb manfaatlarini himoya qiluvchi sanoat uyushmalari yoki tashkilotlarini shakllantirish. Soliq organlari bilan hamkorlik: o'zaro tushunishni kuchaytirish, muammolarni hal qilish va soliq qonunchiligiga rioya qilishni ta'minlash uchun soliq maslahatchilari va soliq organlari o'rtasidagi hamkorlik va muloqotni rag'batlantirish.

Rossiyada soliq konsalting institutining rivojlanish istiqbollari odatda ijobiydir. Uning potentsial o'sishiga yordam beradi. Rossiyada soliq tizimi doimiy o'zgarishlar va islohotlarni boshdan kechirmoqda, bu esa korxonalar va jismoniy shaxslar uchun soliqqa rioya qilishning murakkabligini oshiradi. Bu o'zgaruvchan qoidalarga rioya qilishni ta'minlash va soliqni rejalashtirish strategiyalarini optimallashtirish uchun professional soliq konsalting xizmatlariga talab ortib bormoqda. Rossiya katta miqdordagi xorijiy investitsiyalarni jalb qilmoqda, bu esa transchegaraviy operatsiyalar va xalqaro soliq muammolarining kuchayishiga olib keladi. Xalqaro soliq masalalari bo'yicha tajribaga ega bo'lgan soliq maslahatchilari biznesga soliqni rejalashtirish, transfer narxlarini belgilash va global kontekstda rioya qilishda yordam berishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Rossiya hukumati soliq ma'muriyati samaradorligini oshirish, soliq to'lashdan bo'yin tovlashni kamaytirish va soliqqa rioya qilishni kuchaytirish ustida faol ishlamoqda. Bu soliq maslahatchilariga soliq organlari va tadbirkorlik subyektlari bilan samarali soliq strategiyalarini ishlab chiqish va ilg'or tajribalarni joriy etishda hamkorlik qilish imkoniyatini yaratadi. Rossiya soliq tizimi raqamli transformatsiyadan o'tmoqda, bunda elektron soliq hisobotlari va onlayn soliq ma'muriyatchiligi platformalari joriy etilmoqda. Kasbiylashtirish va ekspertiza: Rossiyada maxsus soliq bilimlari va tajribasiga talab ortib bormoqda. Transfer narxlari, xalqaro soliqqa tortish yoki soliq tortishuvlari kabi muayyan sohalarda chuqur bilimga ega bo'lgan soliq maslahatchilariga talab katta bo'lishi mumkin, chunki korxonalar murakkab soliq

masalalarini hal qilish uchun ixtisoslashgan maslahatlarga murojaat qilishadi. Rossiyadagi korxonalar o'zlarining soliq pozitsiyalarini optimallashtirish va soliq risklarini boshqarish uchun soliqni rejalashtirish muhimligini tobora ko'proq tan olishmoqda. Shu bilan birga, Rossiyada soliq konsalting institutining rivojlanish istiqbollari tartibga soluvchi o'zgarishlar, iqtisodiy sharoitlar va hukumat siyosati kabi turli omillar ta'sir qilishi mumkinligini hisobga olish muhimdir. Mahalliy bozor dinamikasi va raqobat ham Rossiyada soliq maslahatchilarining o'sishi va imkoniyatlarini shakllantirishda rol o'ynaydi.

Xitoyda soliq konsalting institutining rivojlanish istiqbollari katta. Murakkab soliq tizimi: Xitoyda ko'plab qoidalar va siyosatlar mavjud bo'lgan murakkab va doimiy rivojlanayotgan soliq tizimi mavjud bo'lib, ular biznesni boshqarishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Ushbu murakkablik muvofiqlikni ta'minlash, soliq rejalashtirishni optimallashtirish va soliq risklarini samarali boshqarish uchun professional soliq maslahat xizmatlariga kuchli talabni keltirib chiqaradi.

Xitoy xorijiy investitsiyalar uchun asosiy yo'nalish bo'lib, rivojlangan xalqaro savdo sektoriga ega. Korxonalar transchegaraviy tranzaksiyalar bilan shug'ullanar ekan, ular xalqaro soliq masalalari, transfer narxlari va global kontekstda soliqni rejalashtirish bo'yicha mutaxassislar maslahatiga muhtoj. Xalqaro soliq tajribasiga ega bo'lgan soliq maslahatchilari ushbu sohalarda biznesga yordam berishda hal qiluvchi rol o'ynashi mumkin. Xitoy hukumati soliq ma'muriyatchiligini tartibga solish, soliq yuklarini kamaytirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga qaratilgan turli soliq islohoti tashabbuslarini amalga oshirmoqda. Ushbu islohotlar soliq maslahatchilariga tadbirkorlik sub'ektlarining o'zgarishlarga moslashishi, soliq imtiyozlaridan foydalanishi, yangi me'yoriy hujjatlarga rioya etilishini ta'minlashi uchun imkoniyatlar yaratmoqda. Xitoy hukumati soliqqa rioya qilishni kuchaytirish va soliq to'lashdan bo'yin tovlash holatlariga qarshi kurashish bo'yicha sa'y-harakatlarini kuchaytirmoqda. Xitoy soliq ma'muriyatchiligida raqamli transformatsiyani qo'llab-quvvatlamoqda, bunda elektron soliq deklaratsiyasi tizimlari va onlayn platformalarni joriy etish kabi tashabbuslar mavjud. Soliq bo'yicha maslahatchilar korxonalariga soliq qonunchiligini samarali bajarish,

ma'lumotlarni tahlil qilish va soliq jarayonlarini avtomatlashtirish uchun raqamli vositalar va texnologiyalardan foydalanishda yordam bermoqda. Xitoyda rivojlanayotgan soliq qoidalariga moslashish, mijozlar bilan mustahkam munosabatlarni saqlab qolish va texnologik yutuqlarni kuzatib borish qobiliyati Xitoyda soliq konsalting institutlarining o'sishi va muvaffaqiyati uchun juda muhim bo'ladi.

Soliq maslahati xizmatlari O'zbekistonda 2000-yillarning boshida bozorga yo'naltirilgan iqtisodiy islohotlarning joriy etilishi va yangi soliq qonunchiligining qabul qilinishi ortidan paydo bo'la boshladi. Bugungi kunda O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlariga ham, jismoniy shaxslarga ham bir qator xizmatlar ko'rsatuvchi bir qancha soliq maslahati firmalari faoliyat yuritmoqda. O'zbekistonda ishbilarmonlik muhitini yaxshilash va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish maqsadida muhim soliq islohotlari amalga oshirildi. Bu islohotlar soliqqa tortish tartib-taomillarini soddalashtirish, soliq stavkalarini pasaytirish, shaffoflik va javobgarlikni oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni joriy etishni o'z ichiga oladi. O'zbekiston jahon iqtisodiyotiga faol integratsiyalashib, xorijiy sarmoyalarni jalb qilmoqda va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatmoqda. Ushbu integratsiya xalqaro soliqqa tortish, transfer narxlarini belgilash va xalqaro soliq qoidalariga rioya qilishning murakkabliklarini hal qila oladigan soliq maslahat xizmatlariga ehtiyojni keltirib chiqaradi. Soliq bo'yicha maslahat instituti xalqaro faoliyat bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlik sub'ektlarini qo'llab-quvvatlab, ushbu sohalarda maxsus bilim va tajriba taklif qilishi mumkin.

Soliq maslahati institutining rivojlanishiga xalaqit beradigan bir qancha muammolar mavjud. Asosiy muammolardan biri soliq to'lovchilar o'rtasida soliq bo'yicha maslahatlarning ahamiyati to'g'risida xabardorlik va tushunchaning yetarli emasligidir. Ko'pgina jismoniy shaxslar va korxonalar murakkab soliq qonunlari va qoidalarini to'liq tushunmasligi va professional maslahat so'rashning ahamiyatini ko'rmasligi mumkin. Yana bir masala – soliq bo'yicha maslahatlar berish bo'yicha bilim va tajribaga ega bo'lgan malakali soliq mutaxassislarining yetishmasligi. Bu muassasa tomonidan taqdim etilayotgan maslahatlar sifatiga ishonchsizlikka olib

keladi va jismoniy shaxslar va korxonalarni ularning xizmatlariga murojaat qilishdan qaytaradi.

Xulosa va takliflar.

Soliq bo'yicha maslahatchilarni mijozlarga samarali maslahatlar berish uchun zarur ko'nikma va bilimlar bilan ta'minlovchi yuqori malakali treninglar o'tkazish muhim ahamiyatga ega. Aholining soliq maslahati xizmatlarining ahamiyati haqida xabardorligini oshirish ushbu xizmatlarga bo'lgan talabni oshirishga yordam beradi va ko'proq jismoniy shaxslar va korxonalarni professional maslahat olishga undashi mumkin. Texnologiyalardan foydalanish soliq maslahati xizmatlarining samaradorligi va samaradorligini oshirishga yordam beradi. Soliq dasturiy ta'minoti, ma'lumotlarni tahlil qilish vositalari va bulutli hisoblash kabi texnologiyalarga sarmoya kiritish soliq maslahatchilariga mijozlarga aniqroq va o'z vaqtida maslahat berishga yordam beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. "The growth of complexity in tax systems has created a need for tax advice to help taxpayers navigate the tax landscape" (Smith, 2015).
2. "The effectiveness of tax advice depends on the quality of the adviser's expertise and the level of trust and communication with the client" (Jones, 2016).
3. "Tax advice can play an important role in promoting compliance and reducing the tax gap" (Murphy, 2017).